

## **Dia 1: VOORBLAD**

Goedemorgen allemaal, mijn naam is zoals gezegd Pieter Meijers. Ik ben bouwhistoricus en het hoofd van bureau Erfgoed van de gemeente Hoorn. Daaronder vallen Monumenten en Archeologie. Naar aanleiding van de jaarlijkse monumentenprijs heeft de vereniging mij gevraagd een korte toelichting en wat achtergronden te geven van het pand Breed 22-24, en dat doe ik graag.

## **Dia 2: Luchtfoto**

Zowel bij de voorbereiding als tijdens de uitvoering zijn medewerkers van bureau Erfgoed betrokken geweest bij de restauratie van het pand. Hoewel er geen uitgebreid bouwhistorisch onderzoek is verricht hebben we toch een redelijk beeld van de historie van het pand gekregen. Die historie begint bij de aanleg van een stadsgracht, een gracht die tegenwoordig het Breed is.

## **Dia 3: Oude stadskaart Bleau 1649**

Het water van het Breed is volgens de historische kroniek van Velius gegraven als onderdeel van de stadsomgrachting. Na 1426 werd het een gewone stadsgracht toen de stad zich verder uitbreidde.

In die tijd werd het water het Smerig Horn genoemd, oftewel de smerige hoek. De herkomst van deze naam is niet bekend, maar daar kunnen we wel wat bij bedenken natuurlijk. De naam Smerighorn is tot begin 19<sup>e</sup> eeuw gebruikt.

De vroegste bebouwing van het Breed, tussen het Grote Noord en de Westerdijk, zal zijn ontstaan zodra de omwalling van de stad was aangelegd. Van die bebouwing uit de 14de en 15de eeuw resteren zeer waarschijnlijk geen bovengrondse resten meer, want uit historische bronnen is bekend dat bij de grote stadsbrand van 1481 de bebouwing aan beide kanten van het Smerighorn volledig is verwoest.

## **Dia 4: Oude stadskaart Doesjan 1794**

Lange tijd vormde het Breed één van de belangrijkste toegangswegen van de stad, zowel over land als over water.

De gracht en de kaden waren aanvankelijk erg smal. In 1618 werden daarom de huizen aan de noordzijde afgebroken en 25 voet, oftewel ruim acht meter, naar achteren weer opgebouwd. Door deze stedenbouwkundige ingreep staat de huizen aan het Breed nu zover van elkaar af.

Teneinde de toenemende verkeersdrukte te kunnen verwerken overkluisde men in 1665 het gedeelte van de gracht tussen het Grote Noord en het Nieuwe Noord. Toen in 1741 na het uitbaggeren een deel van de kademuren van de nog resterende gracht instortte, werd het Smerig Horn gedempt en ontstond de huidige Breed.

## **Dia 5: Archeologisch onderzoek**

Breed 22- 24 bestaan zoals de nummers aangeven uit twee panden. De collega's van archeologie hebben vooraf aan de restauratie achter deze panden opgravingen verricht.

Hierbij zijn onder andere oude funderingsresten opgegraven mogelijk van een vroegere achtergevel. Verder zijn er twee bakstenen waterputten, een houten tonput (put gemaakt van een ton in de grond) en een beerput met een koepel gevonden.

Een bijzondere vondst was een kaarsentrebak uit de 16<sup>de</sup> eeuw en een verhard paadje met aan de rand afgezaagde botten die rechtop staan, een bottenstraatje dus, bijzonder. Een leuke metaalvondst is een gesneden mesheft in de vorm van mannetje met hoed afkomstig uit de 16<sup>de</sup> eeuw.

### **Dia 6: Tegeltjes**

Inpandig is een sleuf gegraven voor het aanbrengen van een nieuwe riolering, hiervoor is de bestaande betonvloer deels weggebroken. Aan de oostzijde van het pand kwam hierbij een kelder met tegels uit de 17de tevoorschijn. Eén kelderwand is voorzien van eenvoudige tegels met spinnenkoppen en spelende engeltjes. Aan de andere kant van de kelder zitten vroeg 17de-eeuwse polychrome tegels met bloemen.

De vondst van het keldertje sluit aan op de bouwhistorische vondsten die we gedaan hebben. Het huidige pand is vermoedelijk opgebouwd aan het begin van de 17<sup>e</sup> eeuw. Onderzoek aan de houtconstructies heeft ons geleerd dat de bomen waaruit de houten balken zijn gezaagd, gekapt zijn in 1611 en 1618. We mogen daarom aannemen dat het pand 400 jaar geleden is gebouwd.

### **Dia 7: bouwkundige tekening**

Uit het bouwhistorisch onderzoek is verder gebleken dat het huidige Breed 22-24 bestaat uit twee panden die gelijktijdig zijn gebouwd met gemeenschappelijke constructies; tweelingpanden dus. Tweelingpanden zijn vaak gebouwd als één groot pand met in het midden een gemetselde muur, aan de vensterindelingen van de gevel kun je dat zien. Daar kennen we in Hoorn enkele voorbeelden van maar deze zijn bijzonder. Bij dit pand is namelijk sprake van twee afzonderlijke panden met eigen voor- en achtergevels maar wel met gemeenschappelijke vloerbalken die doorlopen over beide panden. Een beetje een mix dus.

Op deze tekening is zichtbaar dat het pand uit twee bouwdelen bestaan. De vloerconstructies lopen door maar er staan wel twee kappen op.

De panden Breed 22-24 onderscheiden zich in de gevelwand van het Breed door de grotere hoogte dan de omringend bebouwing. Vergelijkbare tweelingpanden gelegen aan de Grote Oost zijn veel lager. Mogelijk is het tweeling pand oorspronkelijk ook lager geweest en is het in de 17<sup>de</sup> eeuw verhoogd. Er zijn echter nog geen harde aanwijzingen voor een verhoging te vinden. Door dendrochronologisch onderzoek proberen we vast te stellen of de eikenhouten constructie op de begane grond veel ouder is dan de grenen constructies van de verdiepingen en de kappen.

### **Dia 8: foto's constructies**

Op bijgaande foto's ziet u enkele onderdelen van de 17<sup>e</sup>-eeuwse constructies. Binnen de gemetselde bouwmuren staat een houtskelet met in het midden een muur die doorliep tot en met de tweede verdieping.

### **Dia 9: korbelen en sleutelstukken**

Het houtskelet bestaat uit muurstijlen, vloerbalken en korbelen. Dat zijn de schuine balken of schoren in de hoeken. Deze constructies zijn op de begane grond en op de eerste en tweede verdieping aanwezig. Het verschil zit in de toepassing van sleutelstukken. Deze sierlijk bewerkte houten eikenhouten onderdelen zijn alleen aanwezig op de begane grond. Dat was overigens wel gebruikelijk in die tijd, de begane grond werd rijker uitgevoerd als de verdiepingen die in eerste instantie vooral als opslag dienden.

### **Dia 10: Kadastrale minuutkaart 1823**

De kadastrale minuutplan uit 1823 geeft een betrouwbare weergave van de individuele huizen en percelen in die tijd. Op deze kaart is te zien dat het huidige pand Breed 22-24 is opgesplitst in twee afzonderlijke eigendommen. Het rechter deel is in bezit van Jan van Hinten, smid van beroep. Het linker deel is op dat moment in bezit van Arie Bakker die het beroep grutter uitoefende.

Achter de woningen op het binnenterrein staat een vrijstaand gebouw waar een koperslagerij in was gevestigd van Nicolaas Janzoon Messchaert. Hij was tevens eigenaar van het naastgelegen pand Breed 26 waarin hij een ijzerhandel had. Dat laatste is interessant voor het vervolg maar eerst nog even iets over het gebouw.

### **Dia 11: Historische afbeelding Breed**

Omdat Breed 22- 24 wel als tweelingpanden zijn gebouwd maar vermoedelijk direct in afzonderlijk eigendom zijn geweest, hebben ze hun eigen bouwgeschiedenis. Dat is bijvoorbeeld zichtbaar op deze historische prent uit het eind van de 19<sup>e</sup> eeuw. Helemaal rechts ziet u de beide panden. Het linkerpand heeft zijn huidige voorgevel al maar wel een eigen winkelpui op de begane grond. Het rechterpand heeft nog zijn 17<sup>e</sup> eeuwse topgevel die op vlucht staan of naar voren is gezakt. Ook dit pand heeft een eigen winkelpui.

Een dergelijk beeld met allemaal kleine winkeltjes past overigens echt bij eind van de 19<sup>e</sup> eeuw, een tijd waarin bestaande woonhuizen werden verbouwd tot winkelruimte in de voorkamers.

### **Dia 12: Blokker**

Jacob Blokker begint op 25 april 1896 een eigen winkel aan het Breed 22.

Een dag tevoren was hij met Saapke Kuiper getrouwd, een dochter van een kaaswinkelier.

De ochtend na hun bruiloft ging de nieuwe winkel open „DE GOEDKOOPE IJZER EN HOUTWINKEL” zonder veel vlagvertoon open. We weten inmiddels allemaal waartoe dit heeft geleid.

Blokker verkocht alles wat een boer of tuinder nodig kon hebben voor zijn bedrijf vanaf de ring in de neus van de stier tot ijzeren spaden, schoffels, hooivorken, kippengaas en dakvilt. Jacob adverteerde regelmatig met deze laatste twee artikelen wat aanleiding gaf tot de bijnamen Japie Kippengaas en Saartje dakvilt.

In 1903 kocht Blokker het naastgelegen winkelpand Breed 24. De Goedkoope IJzer en Houtwinkel verdubbelde daarmee zijn vloeroppervlak. Hierdoor was er ook meer ruimte voor meer volumineuze artikelen zoals wasmachines, kachels en fornuizen. In het voorjaar werd het assortiment kachels omgewisseld voor.....kinderwagens.

In de jaren tot 1923 breide het bedrijf flink uit met nog 5 panden aan het breed. Ook het assortiment breide hiermee uit met als opmerkelijke artikelen de enkel- en dubbelloops pistolen. Ik verwacht niet dit artikel nog tot het huidige assortiment van Blokker behoort.

In 1903 kocht Blokker dus nummer 24 erbij en maakte op de begane grond een grote winkel. Voor deze winkel was een nieuwe winkelpui over de gehele breedte nodig. De linker afbeelding toont de toenmalige situatie. Vermoedelijk heeft Blokker bij de verbouwing of is kort daarvoor nummer 22 gerenoveerd en van een nieuwe voorgevel voorzien. Op de foto is zichtbaar dat de beide gevels recht staan en onder een gemeenschappelijke gootlijst. De raamindelingen zijn echter nog wel verschillend, het rechter deel zelfs wat onderwets met roedenverdelingen. Het waren op de verdiepingen dus nog steeds twee verschillende panden.

Begin 19<sup>e</sup> eeuw werden de kozijnen en ramen vernieuwd en op elkaar afgestemd. In de tijden dat er nog geen reclameverordening was konden de gevels mooi als reclamebord fungeren, kom daar nu maar eens om.

### **Dia 13: Voor- en achtergevel oude situatie**

In de jaren twintig van de vorige eeuw vertrok de firma Blokker uit het pand en is het verkocht. In 1936 werd het dubbelpand als garagebedrijf ingericht en kwam er een grote pui met garagedeuren in de gevel. De laatste jaren diende de ruimte als antiekwinkel met allerlei oude lampen waarvan er nog een paar hingen tijdens de eerste opnamen

### **Dia 14: Achtergevel.**

De bovenverdiepingen stonden grotendeels leeg en op foto's uit de jaren '80 is zichtbaar dat het onderhoud aan het pand achterwege bleef. Op een gegeven ogenblik moesten de achtergevel gestut worden en zo

heeft het pand meerdere jaren gestaan. De aangebrachte stutten t.p.v. de achtergevel bleken bij opname van het pand in een dusdanige slechte conditie dat de aannemer in allerijl de achtergevel opnieuw moest stutten. (de stutten werden dus gestut)

Deze situatie bleef tot 2010 in stand waarbij de achtergevels

In dat jaar vond er overleg plaats tussen de firma Blokker en bureau Erfgoed over mogelijke aankoop van het pand dat uiteraard als de eerste winkel van Blokker cultuurhistorische waarde heeft.

Om prijsopdriving te voorkomen heeft de firma Blokker gebeld met Nic Wit van aannemingsbedrijf Wit Wognum dat als tussenstation heeft gediend voor de aankoop en de restauratie heeft uitgevoerd.

### **Dia 15: Inrichting**

Het pand was in de loop der jaren een rommeltje met allerlei aan- en inbouwsels geworden. Na aankoop werd het pand daarom eerst gestript van alle inrichting als voorbereiding van een restauratie. De aannemers ontdekten dat het pand eigenlijk een kaartenhuis was geworden. De voor- en achtergevels stonden eigenlijk los van de constructies in het pand die flink waren aangetast.

De dragende middenmuren waren grotendeels verwijderd, evenals een deel van de houten korbelen. Het rechter pand was al zodanig verzakt dat de er bijna 40 cm hoogteverschil zat in de voor- en achterzijde. De achtergevels dienden in zijn geheel vervangen te worden.

### **Dia 16: Inrichting en dia 13 gevel en constructies**

Een ingrijpende restauratie was dus nodig, hierbij was plaatjes tijdens de uitvoering.

### **Dia 17: Achtergevel met puibalk**

Doordat de achtergevels geheel vernieuwd dienden te worden konden wij bouwhistorisch onderzoek verrichten. Door dit bouwhistorisch onderzoek ontdekten we eigenlijk pas voor het eerst dat de panden tweelingpanden waren; in de achtergevel zat namelijk nog een complete houten puibalk. Deze balk liep over de gehele breedte door, wat heel bijzonder is.

Deze puibalk was voorzien van keperbogen en behoorde bij een groot 17<sup>e</sup>-eeuws kozijn. In het midden was bewust een dubbele stijl geplaatst voor de woningscheidende wand.

In de bouwplannen zou deze puibalk verdwijnen omdat de gevel vernieuwd moest worden. In zeer goede samenwerking met John Wit van aannemingsbedrijf Wit is het gelukt de balk in zijn geheel te demonteren en te restaureren. Om de aanwezigheid van historische puibalk te benadrukken is in overleg met de firma Blokker een bovenlicht geplaatst waarvoor de nieuwe achterbouw iets lager moest worden.

### **Dia 18 Verhuurbare ruimten**

De restauratie leverde grote verhuurbare ruimten op zoals te zien is op bijgaande foto's

### **Dia 19: Winkelpui**

Maar een verhuurbare ruimte heeft ook een mooie winkelpui nodig.

Tijdens het eerste overleg met de firma Blokker en bureau Erfgoed hadden waren twee belangrijke afspraken gemaakt. 1. De achtergevels mochten geheel nieuw worden opgetrokken en 2. De historische winkelpui zou worden teruggebracht.

Nu is het aardige van die historische winkelpui dat die er slechts 33 jaar heeft gestaan, de pui met de garagedeur heeft veel langer gefunctioneerd, namelijk bijna 90 jaar! Maar hoewel misschien niet geheel historisch verantwoord ben ik toch wel blij dat we voor die oude winkelpui hebben gekozen.

### **Dia 20: foto gevels na restauratie**

Met deze dia sluit ik af, de situatie anno 2014:

Een tweelingpand uit het begin van de 17<sup>e</sup> eeuw is gerestaureerd met respect voor de afzonderlijke bouwgeschiedenis van beide bouwdelen.

De verschillen in het metselwerk van de voorgevels zijn niet verwijderd maar zichtbaar gelaten. De houtconstructies zijn met vakmanschap hersteld en bijzondere details zijn gebleven. Een historische winkelpui is gereconstrueerd en de daken worden weer gesierd door loden pironnen.

Zoals uit foto blijkt zijn deze pironnen geheel in de Hoornse traditie voorzien van jaartal en de kenmerkende loodcirkels, met dank aan Bert de Boer van Gisa installatietechniek die dit kosteloos heeft gedaan.

Ik wil de firma Blokker feliciteren met hun nieuwe 'oude' pand en tevens bedanken. Wij zijn blij dat de relatie tussen Blokker en Hoorn na ruim 100 jaar nog steeds goed is en nog steeds mooie resultaten oplevert.

Dank voor uw aandacht.